

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vuosilomalain, merimiesten vuosilomalain ja sairausvakuutuslain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vuosilomalain, merimiesten vuosilomalain ja sairausvakuutuslain muuttamisesta (HE 145/2015 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- perustuslakivaliokunta PeVL 4/2016 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Tarja Kröger, työ- ja elinkeinoministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Seija Jalkanen, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Pekka Humalto, sosiaali- ja terveysministeriö
- tasa-arvovaltuutettu Pirkko Mäkinen, Tasa-arvovaltuutetun toimisto
- neuvotteleva virkamies Joanna Autiovuori, Valtion työmarkkinalaitos
- työmarkkina-asiamies Pauliina Hirsimäki, Kirkon työmarkkinalaitos
- johtava työmarkkinalakimies Lauri Niittylä, KT Kuntatyönantajat
- asiantuntija Katja Leppänen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- lakimies Anu-Tuija Lehto, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- nuorempi asiantuntija Laura Raikunen, Suomen Varustamot ry
- lainopillinen asiamies Albert Mäkelä, Suomen Yrittäjät ry
- lakimies Riikka Laakso, Tehy ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Kansaneläkelaitos
- Suomen Merimies-Unioni SMU ry

Valiokunnan mietintö TyVM 1/2016 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vuosilomalakia, merimiesten vuosilomalakia ja sairausvakuutuslakia. Vuosilomalain työssäolon veroista aikaa ja merimiesten vuosilomalain työssäolopäivien veroisia päiviä koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi siten, että äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaalta vuosilomaa kertyisi enintään kuuden kuukauden ajalta. Sairausvakuutuslain säännöstä työnantajien oikeudesta vuosilomakustannuskorvauksiin ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeus korvauksiin olisi vain lakisääteisen vuosiloman ajalta.

Lisäksi vuosilomalakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että työntekijän, virkamiehen tai viranhaltijan tullessa sairauden tai tapaturman vuoksi työkyvyttömäksi vuosilomansa aikana kuusi ensimmäistä työkyvyttömyyspäivää olisivat omavastuupäiviä, jotka eivät oikeuttaisi lomapäivien siirtoon. Työntekijälle, virkamiehelle tai viranhaltijalle, joka on lomanmääräytymisvuoden aikana ansainnut vähintään neljän viikon vuosiloman, turvattaisiin omavastuupäiväsääntelystä huolimatta kuitenkin aina oikeus vähintään neljän viikon vuotuisen vuosilomaan.

Lakien on tarkoitus tulla voimaan niiden hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeisen seuraavan lomanmääräytymisvuoden alusta eli 1 päivänä huhtikuuta 2016.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksessä vuosilomalain (162/2005) ja merimiesten vuosilomalain (433/1984) mukaista työssäolon veroista aikaa koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi siten, että äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaalta vuosilomaa kertyy jatkossa enintään kuuden kuukauden ajalta. Sairausvakuutuslain säännöstä työnantajien oikeudesta vuosilomakertymien korvauksiin ehdotetaan samalla muutettavaksi siten, että korvaus koskee vain ehdotettua 6 kuukauden lakisääteistä kertymää. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vuosilomalain säännöksiä siten, että vuosiloman kuusi ensimmäistä työkyvyttömyyspäivää ovat omavastuupäiviä, jotka eivät oikeuta lomapäivien siirtoon. Omavastuupäiväsääntelystä huolimatta jokaiselle, joka on lomanmääräytymisvuoden aikana ansainnut vähintään neljän viikon vuosiloman, turvataan oikeus vähintään neljän viikon vuotuisen vuosilomaan.

Ehdotetut muutokset perustuvat pääministeri Juha Sipilän hallituksen hallitusohjelmaan, ja niiden tavoitteena on säästää julkisen talouden menoja. Sairauspäiväkarensin osittaisen palauttamisen tavoitteena on lisäksi vähentää sairauspoissaoloja ja sairausriskin vaikutuksia työnantajalle.

Esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Sekä äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaalta kertyvistä vuosilomista että oikeudesta vuosiloman siirtämiseen vuosilomalla tapahtuneen sairastumisen perusteella on sovittu joissakin työ- ja virkaehtosopimuksissa. Näitä työ- ja virkaehtosopimusten määräyksiä on edelleen sovellettava lain

Valiokunnan mietintö TyVM 1/2016 vp

säännösten muuttamisesta huolimatta. Ellei sopimuksia muuteta lain muutosta vastaavalla tavalla, sopimukseen sidottujen työnantajien kustannukset lisääntyvät vuosilomakustannuskorvauksen rajoittamisen vuoksi. Tällaisia sopimuksia on etenkin julkisella sektorilla sekä joillakin yksityisen sektorin työehtosopimusaloilla. Työnantajille ehdotetuista muutoksista aiheutuvat kustannussäästöt toteutuvat siten pääasiassa vain yksityisen sektorin aloilla.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kuntasektorilla työnantajan saamat sairausvakuutuslain mukaiset vuosilomakustannuskorvaukset alenisivat noin 10 miljoonalla eurolla vuodessa, niin kauan kuin loman ansainta virka- ja työehtosopimuksen mukaisesti pysyy ennallaan. Valiokunta pitää esitystä tältä osin kuntien taloutta ainakin ensi vaiheessa heikentävänä, mutta toteaa samalla, että esitys ei kokonaisuutena heikennä julkista taloutta ja että kuntien taloudellinen tilanne on näiltä osin ratkaistavissa.

Valiokunta katsoo, että koska mainituilla työ- ja virkaehtosopimusaloilla palkansaajien ja työnantajien vuosilomaperusteisesti jaettavissa oleva rahamäärä pienenee, on realistista olettaa, että muutos ajan mittaan näkyy myös vastaavana muutoksena virka- ja työehtosopimusten vuosilomaa koskevissa määräyksissä tai muissa työehdoissa. Siksi riittävän pitkällä aikavälillä tarkasteltuna lakimuutos todennäköisesti johtaa myös tällaisten työnantajien kustannusten pienemiseen. Koska hyvin pitkällä aikavälillä julkisen ja yksityisen toiminnan työvoimakustannusten on syytä olettaa kehittyvän suunnilleen samaa tahtia, lakimuutos voi hyvin pitkällä ajalla tarkasteltuna tuoda säästöjä myös valtion ja kuntien talouteen.

Työssäolon veroisen ajan rajoittaminen

Ehdotettu työssäolon veroisen ajan ja vuosiloman kertymisen rajoittaminen perhevapaiden ajalta toteutetaan siten, että kutakin synnytystä tai adoptiota kohden yhteensä enintään 156 äitiys- ja vanhempainvapaapäivää ja vastaavasti 156 isyys- ja vanhempainvapaapäivää ovat työssäolon veroisia ja kerryttävät vuosilomaa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että äidille kertyy vuosilomaa 105 päivän äitiysvapaan ajalta ja lisäksi 51 vanhempainvapaapäivältä. Isälle vuosilomaa kertyy 54 isyysvapaapäivältä ja sen lisäksi 102 vanhempainvapaapäivältä. Kokonaisaika, jolta vuosilomaa kertyy, on siten molemmilla vanhemmilla sama, mutta äitien loma kertyy suurimmalta osin äitiysvapaan ajalta.

Lakimuutoksen vaikutukset kohdistuvat kuitenkin esityksen mukaan käytännössä voimakkaammin äiteihin ja erityisesti äitien vuosilomaoikeuden ansaintaa rajoitetaan, koska äitien pitämät perhevapaajaksot ovat isien pitämiä jaksoja pidempiä. Esimerkiksi vuonna 2014 naisten pitämiä vuosilomapäiviä korvattiin työnantajille keskimäärin 24 ja miesten vuosilomapäiviä keskimäärin 3,4 päivää. Naisten äitiys- ja vanhempainvapaan ajalta lomaa on keskimäärin kertynyt kymmeneltä kuukaudelta. Koska äidit käytännössä pitävät vanhempainvapaasta suurimman osan, ehdotettu muutos lyhentää äitien perhevapaa-ajalta karttuvaa vuosilomaa lähes 40 prosenttia. Isien vuosilomat sen sijaan eivät juurikaan lyhene, koska isien vanhempainvapaat ovat lyhyempiä kuin äitien. Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että vaikka muutos ei henkilötasolla kohtelee yksinhuoltajia toisin kuin kahden huoltajan perheitä, se käytännössä heikentää heidän lomaetuuksiaan, koska yksinhuoltajaperheelle kertyy vuosilomaa vain yhdeltä huoltajalta. Valiokunta pitää tärkeänä, että vuosilomalain kokonaisuudistuksessa perherakenteiden muutokset otetaan huo-

Valiokunnan mietintö TyVM 1/2016 vp

mioon ja yksinhuoltajien tilanne selvitetään sekä harkitaan lomakertymän lisäämistä yksinhuoltajille työnantajan kannalta kustannusneutraalisti.

Valiokunnalle antamassaan lausunnossa *tasa-arvovaltuutettu* on nostanut esille kysymyksen esityksen vaikutuksista naisten ja miesten väliseen tasa-arvoon. Tasa-arvovaltuutetun mielestä esitys asettaa äidit epäedulliseen asemaan voimassa olevaan lakiin verrattuna. Tämä koskee erityisesti vanhempainvapaalta kertyvää vuosilomaa. Tasa-arvovaltuutettu ei kannata ehdotettua vuosilomaoikeuden rajoittamista perhevapaiden ajalta ja katsoo, että ehdotetut muutokset eivät täytä perusoikeuden rajoitukselta edellytetyjä hyväksyttävyyss- ja suhteellisuusvaatimuksia. Valtuutettu katsoo myös, että esitys on syrjivä, sillä yksinhuoltajat ovat pääosin naisia.

Perustuslakivaliokunta on työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle antamassaan lausunnossa (PeVL 4/2016 vp) katsonut, että esitys on vaikutusten vuoksi hankalasti yhteen sovitettavissa välillisen syrjinnän kiellon ja perustuslain 6 §:n 4 momentin sukupuolten tasa-arvoa koskevan perustuslailisen toimeksiannon kanssa. Toisaalta perustuslakivaliokunta katsoo, että esityksen ongelmallisuutta vähentää se, että vanhempainvapaa on jaettavissa äidin ja isän kesken ja sääntelyn vaikutukset riippuvat viime kädessä perheiden valinnasta. Perustuslakivaliokunta ei pidä ehdotusta perustuslaissa kiellettyinä syrjintänä, mutta katsoo, että perustuslain 6 §:n 4 momentin mukainen sukupuolten tasa-arvon edistämismääräys puoltaa sitä, että työelämä- ja tasa-arvovaliokunta harkitsi esityksen muuttamista tavalla, joka tosiasiallisilta vaikutuksiltaan kohdistuisi ehdotettua yhdenvertaisemmin naisiin ja miehiin.

Valiokunta pitää tasa-arvovaltuutetun ja perustuslakivaliokunnan arvioita lain sukupuolivaikutuksista tärkeinä ja huomionarvoisina. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että ehdotuksella on myös sukupuolten tasa-arvon parantamiseen tähtäviä vaikutuksia. Muutoksen arvioidaan hallituksen esityksen mukaan tasoittavan perhevapaiden vaikutuksia, jos se kannustaa miehiä käyttämään nykyistä enemmän vanhempainvapaita. Valiokunta katsoo myös, että äitien aikaisempi työhönpaluu vanhempainvapaalta parantaa synnytysikäisten naisten työmarkkina-asemaa, koska se omalta pieneltä osaltaan alentaa heistä koituvia työvoimakustannuksia ja lisää näin yritysten halua heidän rekrytointiinsa.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta yhtyy perustuslakivaliokunnan näkemykseen siitä, että valtioneuvoston on tarkoin seurattava lain vaikutuksia sukupuolten tasa-arvon tosiasialliseen toteutumiseen työelämässä ja tarvittaessa ryhdyttävä asian vaatimiin korjaustoimenpiteisiin. Valiokunta korostaa erityisesti yksinhuoltajien aseman seuraamista.

Valiokunta edellyttää, että hallitus antaa työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle asiassa selvityksen vuoden 2018 loppuun mennessä, ellei vuosilomalain kokonaisuudistusta toteuteta ennen sitä.

Ostavastuu vuosilomalla sairastumisesta

Voimassa olevan vuosilomalain 25 §:n mukaan työntekijällä on ennen lakisääteisen vuosiloman alkua tai sen aikana oikeus pyynnöstä siirtää vuosilomansa, jos hän tulee työkyvyttömäksi sairauden, synnytyksen tai tapaturman vuoksi. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietinnön (TyVM 1/2013 vp) perustelujen mukaan lakisääteisellä lomalla tarkoitetaan alle vuoden työsuhteissa 24 päivän lomaa ja yli vuoden työsuhteissa 30 vuosilomapäivää (viisi viikkoa). Sitten Työ-

Valiokunnan mietintö TyVM 1/2016 vp

tuomioistuimien on ratkaisussaan TT:2014-141 katsonut, että valtion pitkät lomat, joista on määräys vuosilomalain 33 §:ssä, ovat myös lakisääteisiä, jolloin siirto-oikeus koskee myös niitä.

Vuosiloman siirto-oikeus perustuu työaikadirektiivin 7 artiklaan ja siitä annettuun Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön. Vuosilomalain 25 §:n siirto-oikeutta koskeva säännös menee kuitenkin pidemmälle kuin Euroopan unionin sääntely, joka edellyttää, että työntekijällä on oikeus neljän viikon vähimmäisvuosilomaan terveenä.

Esityksessä vuosilomalain 25 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että työntekijän sairastuessa vuosilomansa aikana kuusi ensimmäistä sairauspäivää ovat ns. omavastuupäiviä, jotka eivät oikeuta vuosiloman siirtämiseen myöhempään ajankohtaan. Kuusi päivää ylittävät sairauspäivät ovat siirrettävissä. Työntekijällä on kuitenkin aina oikeus vähintään neljän viikon vuosilomaan työaikadirektiivin edellyttämällä tavalla. Säännös tulee siten sovellettavaksi vasta, kun työntekijälle on kertynyt vuosilomaa yli neljä viikkoa.

Muutos perustuu hallitusohjelman kirjaukseen, jonka mukaan sairauspoissaoloja ja sairausriskin vaikutuksia työnantajille vähennetään. Muutoksella sovitetaan yhteen työaikadirektiivin vaatimus neljän viikon lomasta sekä palautetaan osittain ennen vuoden 2013 muutosta vallinnut oikeustila, jolloin työkyvyttömyyden sattuessa loman aikana työntekijällä oli seitsemän päivän omavastuu-aika.

Omavastuuajan osittainen palauttaminen vuosilomalla sairastumiseen pienentää työnantajalle töiden järjestelystä, sairausajan palkasta ja sijaisen palkkaamisesta aiheutuvia kustannuksia. Työnantajille säästöt ovat merkittäviä, ja muutos vahvistaisi valiokunnan saaman selvityksen mukaan osaltaan erityisesti pk-sektorin halukkuutta rekrytoida työntekijöitä. Valiokunta pitää työllistämisen esteiden poistamista tärkeänä ja tarpeellisena ja puoltaa ehdotettua muutosta.

Hallinnollisen taakan keventäminen

Vuosilomalakiin ehdotetut vuosiloman karttumisen rajoitukset ja osittainen omavastuuajan palauttaminen työkyvyttömyysajalta lisäävät jonkin verran työnantajien hallinnollista taakkaa, koska ne edellyttävät työnantajilta entistä tarkempaa työaika- ja vuosilomakirjanpitoa. Myös Kansaneläkelaitos pitää valiokunnan saamassa selvityksessä ehdotettuja muutoksia vuosilomakustannusten korvauksen maksamista koskevilta osin hankalana. Sääntely voi joissakin tapauksissa aiheuttaa Kelalle tarpeen pyytää työnantajalta lisäselvitystä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan hallituksen tarkoituksena on käynnistää vielä tällä vaalikaudella vuosilomalain kokonaisuudistus. Valiokunta pitää tärkeänä, että uudistuksen yhteydessä sääntelyä yksinkertaistetaan niin, että työnantajien ja Kelan hallinnollista taakkaa voidaan pienentää.

Valiokunnan mietintö TyVM 1/2016 vp

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

Vuosilomalaki

7 §. Työssäolon veroinen aika. Vuosilomalaissa on kolme lomapalkan laskentasääntöä. Kuukausipalkkasäännön ja keskipäiväpalkkaan ja kerroinjärjestelmään perustuvan lomapalkan laskentasäännön ohella lain 12 §:ssä säädetään prosenttiperusteisesta lomapalkasta, jota sovelletaan muun muassa 35 tunnin säännön piirissä oleviin tunti- ja suorituspalkkaisiin sekä eräissä poikkeustapauksissa myös kuukausipalkkaisiin. Prosenttiperusteisen laskennan lähtökohtana on, että vuosilomapalkka lasketaan lomanmääräytymisvuoden aikaisen työssäolon perusteella kertyneiden ansioiden perusteella. Ennen prosenttilaskua ansaintavuoden palkkasummaan on kuitenkin tehtävä laskennalliset lisäykset niiden työstä poissaolojen ajalta, joilta vuosilomalain 7 §:n mukaan kertyy vuosilomaa.

Voimassa olevan lain mukaan koko äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaa-aika on työssäolon veroista aikaa. Ehdotuksen mukaan vuosilomaa kertyy äidille 156 äitiys- ja vanhempainvapaapäivältä ja isälle 156 isyys- ja vanhempainvapaapäivältä. Mainitut vapaat myönnetään arkipäivinä. Vuosilomalain 7 §:n 3 momentissa säädetään puolestaan siitä, miten mainitut lomaa kerryttävät poissaolot otetaan huomioon toisaalta loman ansainnassa ja toisaalta 12 §:n viittaussäännöksen kautta lomapalkan laskennassa. Selkeyden vuoksi valiokunta ehdottaa 7 §:n 3 momenttia muutettavaksi siten, että momenttiin lisättäisiin laskentasääntö, jonka mukaan 7 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa työssäolon veroisena aikana pidetään 182 kalenteripäivän mitaista jaksoa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 145/2015 vp sisältyvät 2. ja 3. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 145/2015 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan mietintö TyVM 1/2016 vp

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

vuosilomalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vuosilomalain (162/2005) 7 §:n 2 momentin 1 kohta ja 3 momentti, 25 § ja 30 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 25 § laissa 276/2013, seuraavasti:

7 §

Työssäolon veroinen aika

Työssäolopäivien veroisina pidetään myös niitä työpäiviä tai työtunteja, jolloin työntekijä työsuhteen kestäessä on estynyt tekemästä työtä:

1) työ sopimuslain (55/2001) 4 luvun 1 §:ssä säädetyn erityisäitiysvapaan, 6 §:ssä säädetyn tilapäisen hoitovapaan ja 7 §:ssä säädetyn pakottavista perhesyistä johtuvan poissaolon aikana taikka yhtä synnytyskertaa tai adoptiota kohden yhteensä enintään 156 äitiys- ja vanhempainvapaapäivän ja vastaavasti 156 isyys- ja vanhempainvapaapäivän aikana;

Sovellettaessa 2 momenttia 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun työntekijän työssäolon veroisena aikana pidetään 1 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa enintään 182 kalenteripäivän, 2 ja 3 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa enintään 105 kalenteripäivän sekä 5 ja 7 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa 42 kalenteripäivän jaksoa. Poissaoloaikaa laskettaessa poissaolon katsotaan alkaneen ensimmäisenä päivänä, jona työntekijä on ollut poissa työstä ja päättyneen poissaoloperusteen lakkaamispäivänä, jos päivästä on ennalta sovittu tai määrätty, ja muussa tapauksessa työhön paluuta edeltäneenä poissaolopäivänä. Työssäolon veroisiksi tunneiksi lasketaan tällöin ne tunnit, jotka työntekijä sopimuksen mukaan ilman poissaoloa olisi ollut työssä.

25 §

Työkyvyttömyys vuosiloman alkaessa ja aikana

Jos työntekijä on vuosilomansa tai sen osan alkaessa synnytyksen, sairauden tai tapaturman vuoksi työkyvytön, loma on työntekijän pyynnöstä siirrettävä myöhempään ajankohtaan. Työntekijällä on pyynnöstään oikeus loman tai sen osan siirtämiseen myös, jos tiedetään, että työntekijä

Valiokunnan mietintö TyVM 1/2016 vp

kijä joutuu lomansa aikana sellaiseen sairaanhoitoon tai muuhun siihen rinnastettavaan hoitoon, jonka aikana hän on työkyvytön.

Jos synnytyksestä, sairaudesta tai tapaturmasta johtuva työkyvyttömyys alkaa vuosiloman tai sen osan aikana, työntekijällä on oikeus pyynnöstään saada siirretyksi vuosilomaan sisältyvät kuusi lomapäivää ylittävät työkyvyttömyyspäivät. Edellä tarkoitettut omavastuupäivät eivät saa vähentää työntekijän oikeutta neljän viikon vuosilomaan.

Oikeutta loman siirtämiseen ei kuitenkaan ole silloin, kun työntekijä on aiheuttanut työkyvyttömyytensä tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella.

Työntekijän on viivytyksettä pyydettävä työnantajalta vuosiloman siirtoa sekä työnantajan pyynnöstä esitettävä luotettava selvitys työkyvyttömyydestään.

30 §

Poikkeaminen työehtosopimuksella

Työnantajien ja työntekijöiden valtakunnallisilla yhdistyksillä on oikeus sopia toisin lomakaudesta, vuosilomapalkan ja lomakorvauksen laskemisesta ja maksamisesta, talviloman sijoittamisesta muuhun keskenään sopimaansa työajan lyhennykseen, säästövapaasta sekä siitä, mitä 8 §:n 2 momentissa säädetään. Näiden yhdistysten välisellä työehtosopimuksella saadaan lisäksi sopia 12 arkipäivää ylittävän vuosiloman jakamisesta pidettäväksi yhdessä tai useammassa jaksossa sekä 7 §:ssä säädetystä työssäolon veroisesta ajasta siten, että sovittu järjestely turvaa työntekijöille tässä laissa säädettyjä vastaavan pituiset vuosilomat. Siitä, mitä 7 §:n 2 momentin 1 kohdassa säädetään, ei kuitenkaan saa sopimuksin poiketa työntekijän vahingoksi. Lisäksi valtakunnallisella virkaehtosopimuksella saadaan sopia virkamiehen tai viranhaltijan vuosiloman siirtämisessä ja keskeyttämisessä noudatettavasta ilmoitusajasta ja loman keskeyttämisen perusteista tilanteissa, joissa siirtäminen tai keskeyttäminen on julkisen vallan käyttöön liittyvistä painavista syistä tarpeen taikka välttämätöntä julkisyhteisön laissa säädettyjen terveyteen tai turvallisuuteen liittyvien tehtävien hoitamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____.

Ennen tämän lain voimaantuloa 7 §:n 2 momentin 1 kohdan nojalla ansaittuihin vuosilomiin, joita ei ole pidetty tämän lain voimaan tullessa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Jos ensimmäinen saman lapsen perusteella pidettävä äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaapäivä oli ennen tämän lain voimaantuloa, 7 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettu työssäolon veroinen aika määräytyy tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaan siltäkin osin kuin vapaa ajoittuu tämän lain voimaantulon jälkeiseen aikaan.

Työntekijän oikeuteen siirtää vuosilomansa loman aikana alkaneen työkyvyttömyyden johdosta sovelletaan 25 §:ää sellaisena kuin se oli työnantajan päättäessä loman siirrosta.

2.

Laki

merimiesten vuosilomalain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan merimiesten vuosilomalain (433/1984) 3 §:n 2 momentin 5 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1025/2011, seuraavasti:

3 §

Työssäolopäivien veroiset päivät

Työssäolopäivien veroisina pidetään myös niitä päiviä, joina työntekijä työsuhteen kestäessä on ollut estynyt suorittamasta työtä:

5) merityösopimuslain (756/2011) 5 luvun 1 §:ssä säädetyn erityisäitiysvapaan ja yhteensä enintään 156 äitiys- ja vanhempainvapaapäivän ja vastaavasti 156 isyys- ja vanhempainvapaapäivän, 7 §:ssä säädetyn tilapäisen hoitovapaan ja 9 §:ssä säädetyn pakottavista perhesyistä johtuvan poissaolon aikana;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Jos työntekijän lomanmääräytymiskausi on kesken tämän lain voimaan tullessa, sovelletaan kyseisen lomanmääräytymiskauden loppuun tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Ennen tämän lain voimaantuloa 3 §:n 2 momentin 5 kohdan nojalla ansaittuihin vuosilomiin, joita ei ole pidetty tämän lain voimaan tullessa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Jos ensimmäinen saman lapsen perusteella pidettävä äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaapäivä oli ennen tämän lain voimaantuloa, 3 §:n 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettu työssäolon veroinen aika määräytyy tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaan siltäkin osin kuin vapaa ajoittuu tämän lain voimaantulon jälkeiseen aikaan.

3.

Laki

sairausvakuutuslain 14 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sairausvakuutuslain (1224/2004) 14 luvun 1 § seuraavasti:

14 luku

Vuosilomakustannuskorvaus

1 §

Oikeus korvaukseen

Työnantajalle korvataan erityisäitiys-, äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaan aikana työntekijälle kertyvistä lakisääteisistä vuosilomista aiheutuvia kustannuksia. Työnantajalla on oikeus korvaukseen, jos työnantajan on lain mukaan maksettava työntekijälle vuosiloman ajalta vuosilomapalkkaa tai lomakorvausta siltä ajalta, jolta työntekijä olematta työssä on saanut erityisäitiys-, äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, työnantajalla on oikeus korvaukseen myös silloin, kun työntekijä on vanhempainvapaalla, mutta saa osittaista vanhempainrahaa ja tekee osaaikatyötä toiselle työnantajalle.

Säännöksiä vuosilomakustannuskorvauksesta sovelletaan myös virkasuhteeseen.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

Valiokunnan mietintö TyVM 1/2016 vp

Helsingissä 1.3.2016

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tarja Filatov sd
varapuheenjohtaja Heli Järvinen vihr
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Juho Eerola ps
jäsen Hannakaisa Heikkinen kesk
jäsen Reijo Hongisto ps (osittain)
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Leena Meri ps
jäsen Merja Mäkisalo-Ropponen sd
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Eero Suutari kok
jäsen Martti Talja kesk
jäsen Juhana Vartiainen kok
jäsen Eerikki Viljanen kesk
varajäsen Harry Harkimo kok
varajäsen Antero Laukkanen kd

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Marjaana Kinnunen

**Valiokunnan mietintö TyVM 1/2016 vp
Vastalause 1**

VASTALAUSE 1

Perustelut

Työssäolon veroinen aika

Hallituksen esityksessä HE 145/2015 vp vuosilomalain (162/2005) ja merimiesten vuosilomalain (433/1984) mukaista työssäolon veroista aikaa koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi siten, että äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaalta vuosilomaa kertyy jatkossa enintään kuuden kuukauden ajalta. En kannata näitä muutoksia.

Kuten mietinnössä todetaan, esitys on tasa-arvonäkökulmasta ongelmallinen asettaessaan äidit epäedulliseen asemaan. Erityisen hankala esitys on yksinhuoltajaäitien kannalta, sillä he eivät voi jakaa vanhempainvapaata isän kanssa ja siten omalla valinnallaan vaikuttaa vuosiloman kertymiseen. Esitys heikentää vauvaperheiden mahdollisuuksia hoitaa pientä lasta kotona ja lisäänee pienimpien lasten siirtymistä entistä aiemmin kunnalliseen päivähoitoon. Lapsen kotihoitoa on tyyppillisesti jatkettu äitiys- ja vanhempainvapaalla kertyneiden lomapäivien avulla. Lomaoikeuden leikkaamisella lyhennetään vauvaikäisten kotihoitoaika.

On moitittavaa, että lainvalmistelussa on jälleen kerran unohdettu lapsinäkökulma ja että vaikutusarviot on jätetty tekemättä. Ihmettelen, että edetään käänteisessä järjestyksessä: ensin säädetään laki ja mietinnössä edellytetään, että lain vaikutukset tutkitaan vuoden 2018 loppuun mennessä. Miksi vaikutusarviota ei tehdä ennen lain säätämistä?

Vuosilomakustannuskorvaus

Sairausvakuutuslain 14 luvun 1 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että työnantaja voisi saada vuosilomakustannusten korvausta ainoastaan lakisääteisen vuosiloman ajalta. En kannata lakimuutosta, sillä se vähentäisi vanhemmuuden kulujen korvaamista niille työnantajille, joiden noudattamassa työehtosopimuksessa annetaan paras turva lapsiperheiden vanhemmille. Esityksellä olisi negatiivinen tasa-arvovaikutus, sillä se nostaisi potentiaalisesti äitiyslomalle jäävien nuorten naisten palkkaamisen kynnystä entisestään.

Esitys lisäksi asettaisi työnantajat eri asemaan sen perusteella, mitä työehtosopimusta heidän on pakko noudattaa. Mikäli työehtosopimus määrittäisi, että lomaa kertyy koko äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaan ajalta, korvausta ei kuitenkaan maksettaisi kuin kuuden kuukauden ajalta. Näin ollen lakimuutos vain lisäisi työntekijän palkkaamisesta koituvia kustannuksia työnantajille. Kuten mietinnössä todetaan, kuntasektorilla työnantajan saamat sairausvakuutuslain mukaiset vuosilomakustannuskorvaukset alenisivat noin 10 miljoonalla eurolla vuodessa. Katson, että lakimuutos on kohtuuton, ja esitän sen hylkäämistä.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

Valiokunnan mietintö TyVM 1/2016 vp
Vastalause 1

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutoin mietinnön mukaisena paitsi 7 §:n 2 momentin 1 kohta ja 3 momentti poistetaan ja

että 2. ja 3. lakiehdotus hylätään.

Helsingissä 1.3.2016

Antero Laukkanen kd

Valiokunnan mietintö TyVM 1/2016 vp
Vastalause 2

VASTALAUSE 2

Perustelut

Juha Sipilän hallituksen hallitusohjelmaan perustuva esitys laeiksi vuosilomalain, merimiesten vuosilomalain ja sairausvakuutuslain muuttamiseksi tähtää 27 miljoonan euron vuosittaiseen säästöön.

Lakia perustellaan valtiontalouden säästöllä ja työnantajan kustannusten kevennyksellä. Laki lisää työnantajien hallinnollisia kuluja sekä lisää erityisesti kuntien kustannuksia, ja siinä on Kelan näkökulmasta toimeenpano-ongelmia. Lisäksi laki on sukupuolivaikutuksiltaan syrjivä.

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen esitys HE 145/2015 vp eduskunnalle laeiksi vuosilomalakien ja sairausvakuutuslain muuttamiseksi nakertavat vuosilomia. Hallitus esittää heikkennystä äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaan ajalta kertyvään vuosilomaan tavalla, joka jakautuu epätasa-arvoisesti naisten ja miesten välillä.

Äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaan vuosilomakarttumat heikkenevät. Tämä asettaa pienten lasten vanhemmat nykyistä heikompaan asemaan työn ja perheen yhteensovittamisen näkökulmasta.

Äitiyslomalla, 105 arkirahapäivää, on oma biologinen synnytykseen ja lapsen imettämiseen liittyvä taustansa. Perhe ei voi valita, kumpi vanhemmista tätä vapaata käyttää, vaan sen määrittää sukupuoli. Isyyslomalla, 54 arkipäivää, taas turvataan erityisesti isien oikeus hoivaan ja mahdollisuuteen olla pienen lapsen kanssa kotona, ja tämä vapaaosuus on korvamerkitty isille. Tämänkään käyttöä perhe ei voi valita.

Ei ole perusteltua, että nämä erimittaiset ja eriperustaiset vapaat lasketaan lomakertymäleikkauksen pohjaksi ja päälle lasketaan vanhempainvapaaseen 158 arkipäivään kohdistuvat leikkaukset.

Laskentamalli johtaa siihen, että samanmittaisen vanhempainvapaan osalta äidit tulevat saamaan hallituksen esityksessä lomakertymää 51 päivältä, isät puolestaan tuplamäärän 102 päivältä. Esitys on sukupuolten yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta syrjivä.

Esitys myös kurittaa erityisen ankarasti yksinhuoltajia, joilla ei ole mahdollisuutta jakaa hoitovapaata toisen huoltajan kanssa. Näin yksinhuoltajien asema heikkenee. Koska yksinhuoltajista suurin osa on naisia ja vanhempainvapaan käyttäjistä suurin osa on naisia, esitys pienentää erityisesti äitien lomapalkkaa ja lomarahaa ja siten lisää entisestään naisten ja miesten välistä perustetonta palkkaeroa.

Valiokunnalle antamassaan lausunnossa tasa-arvovaltuutettu on nostanut esille kysymyksen esityksen vaikutuksista naisten ja miesten väliseen tasa-arvoon. Tasa-arvovaltuutetun mielestä esitys asettaa äidit epäedulliseen asemaan voimassa olevaan lakiin verrattuna. Tämä koskee erityisesti vanhempainvapaalta kertyvää vuosilomaa. Tasa-arvovaltuutettu ei kannata ehdotettua vuosilomaoikeuden rajoittamista perhevapaiden ajalta ja katsoo, että ehdotetut muutokset eivät täytä

Valiokunnan mietintö TyVM 1/2016 vp
Vastalause 2

perusoikeuden rajoitukselta edellytetyistä hyväksyttävyy- ja suhteellisuusvaatimuksia. Valtuutettu katsoo myös, että esitys on yksinhuoltajien kannalta syrjivä, sillä yksinhuoltajat ovat pääosin naisia.

Perustuslakivaliokunta on työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle antamassaan lausunnossa (PeVL 4/2016 vp) katsonut, että esitys on vaikutusten vuoksi hankalasti yhteen sovitettavissa välillisen syrjinnän kiellon ja perustuslain 6 §:n 4 momentin sukupuolten tasa-arvoa koskevan perustuslaillisen toimeksiannon kanssa. Toisaalta perustuslakivaliokunta katsoo, että esityksen ongelmallisuutta vähentää se, että vanhempainvapaa on jaettavissa äidin ja isän kesken ja sääntelyn vaikutukset riippuvat viime kädessä perheiden valinnasta. Perustuslakivaliokunta ei pitänyt ehdotusta perustuslaissa kiellettynä syrjintänä, eikä esityksen hyväksymiselle siten ole perustuslaista johtuvia esteitä, mutta puolsi sitä, että työssäolon veroisen ajan rajoittaminen säädetään muodossa, joka tosiasiallisilta vaikutuksiltaan kohdistuu ehdotettua yhdenvertaisemmin naisiin ja miehiin.

Perustuslakivaliokunnan lausunto oli hyvin kriittinen hallituksen esitystä kohtaan: "Käytännössä esitys merkitsee sitä, että ehdotetun vuosiloman kertymisen rajoittamisen vaikutukset kohdistuvat voimakkaammin äiteihin"; "Hankalasti sovitettavissa yhteen välillisen syrjinnän kiellon myös perustuslain 6 §:n 4 momentin sukupuolen tasa-arvoa koskevan perustuslaillisen toimeksiannon kanssa" (sisältää myös palkkatasa-arvo päämääränä); "Säästötavoite ei valiokunnan mielestä voisi sellaisenaan perustella poikkeamista perustuslaissa turvatusta ihmisten yhdenvertaisuudesta, eikä se voisi siten muodostaa hyväksyttävää perustetta asettaa ketään perustuslain 6 §:n 2 momentin tarkoitetulla tavalla eri asemaan sukupuolen perusteella".

Vuosilomalakiin ehdotetut vuosiloman karttumisen rajoitukset ja osittainen omavastuuajan palauttaminen työkyvyttömyysajalta lisäävät työnantajien hallinnollista taakkaa, koska ne edellyttävät työnantajilta entistä tarkempaa työaika- ja vuosilomakirjanpitoa. Myös Kansaneläkelaitos pitää valiokunnan saamassa selvityksessä ehdotettuja muutoksia vuosilomakustannusten korvauksen maksamista koskevilta osin hankalana. Sääntely voi joissakin tapauksissa aiheuttaa Kelalle tarpeen pyytää työnantajalta lisäselvitystä.

Lisäksi vanhempainvapaiden vuosilomakarttuman heikennys monimutkaistaa lainsäädäntöä sekä työntekijän että työnantajan näkökulmasta. Laskentatavan monimutkaisuus etäännyttää vuosilomasäädöksiä entisestään selkeän ja kansalaisille ymmärrettävän lainsäädännön ihanteesta. Tästä Kelan lausunnossa todetaan, että toimeenpano on vaikeaa, koska Kelan on vaikeaa selvittää, milloin henkilö on työsopimuslain mukaisella vapaalla. Näistä selvittelyistä tulee ylimääräistä työtä työnantajalle ja Kelan virkailijoille. Lisähuolena on, ettei Kelalla eikä työnantajilla ole olemassa ohjelmistoa, jolla tarvittavat tiedot voitaisiin kerätä.

Jos vanhempainlomasta halutaan säästää, olisi se tasa-arvoisempaa tehdä tasan äitien ja isien kesken. Reiluinta on jättää leikkaus tekemättä.

Hallituksen mukaan lain tarkoituksena ovat julkisen talouden säästöt ja työnantajan kustannusten säästö perhevapaan ajalta.

Lisäksi tavoitellaan sitä, että isien vanhempainlomankäyttö lisääntyy. Vaikea uskoa, että se lisääntyy heikentämällä lomakertymää, eikä valiokuntakuulemisen aikana tullut esiin seikkoja, jot-

Valiokunnan mietintö TyVM 1/2016 vp
Vastalause 2

ka tukisivat oletusta tällaisesta käyttäytymisvaikutuksesta. Jos tavoite tästä huolimatta toteutuu, hallituksen tavoittelemat säästöt eivät tällöin toteudu.

Kunnilla, valtiolla ja seurakunnilla sekä joillakin yksityisen sektorin toimialoilla on työehtosopimuksissa lainsäädännön velvoitteita pidemmät lomat. Näillä aloilla työnantajille suunnattu Kela-korvauksen heikennys lisää työnantajan kustannuksia. Alat ovat naisvaltaisia, joten vanhemmuuden kustannusten tasaus ottaa selvästi takapakkia.

Hallituksen esitykseen kuuluu myös loma-ajan sairauspäivien kompensatioheikennys. Nykylaki on uusi ja direktiivitaustainen, eikä sen seurauksista ole kaikilta osin riittävää vaikuttavuusarviota.

Nykyisin sairauspäivät voi kompensoida uusilla lomapäivillä. Hallitus esittää kuuden päivän karenssin sairauspäivän korvaukseen uusilla lomapäivillä. Karenssivaihtoehtoja tutkittiin valiokunnassa nykylain säätämisen yhteydessä, mutta ne osoittautuivat monimutkaisiksi ja hallinnollisesti raskaiksi ja tämän vuoksi niistä luovuttiin.

Hallituksen esitys heikentää lainsäädännön ennakoitavuutta, koska edellisestä muutoksesta ei vielä ole olemassa vaikutusarviota. Kuuden päivän karenssi kuulostaa yksinkertaiselta, mutta lomakertymä ei ole yksinkertainen jatkumo, joten karenssin soveltaminen käytännössä on hankalaa.

Hallituksen esitys kasvattaa työnantajan hallinnollista taakkaa. Se lisää lääkärissä käyntiä niissäkin tilanteissa, joissa sairaus ei suoraan sitä vaadi, koska loman alussa ei voi tietää, tuleeko lomalla sairastamisen kuuden päivän omavastuu täyteen.

Tämä johtaa siihen, että työntekijän tulee varmuuden vuoksi jokaisesta sairaudesta hankkia lääkärintodistus ja ilmoittaa työnantajalle. Jos näin käy, esitys lisää myös terveydenhuollon kustannuksia.

Olisi ollut selkeämpää sisällyttää kaikki vuosilomalakiin tulevat muutokset hallituksen lupamaan lain kokonaisuudistukseen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hylätään.

**Valiokunnan mietintö TyVM 1/2016 vp
Vastalause**

Helsingissä 1.3.2016

Tarja Filatov sd
Merja Mäkisalo-Ropponen sd
Ilmari Nurminen sd
Heli Järvinen vihr
Anna Kontula vas